

»Om någon varit född att blifva vår och kanske alla tiders störste tragiker, så var det Georg Dahlqvist; en så djup lidelse, en så glödande hänförelse och en så stormande kraft har man helt visst aldrig någonsin, hvarken förr eller i senare tider bevitnat på den svenska scenen», skref Fritz Arlberg i Aftonbladet den 21 sept. 1880 i en ledande artikel om de kungliga teatrarne.

»Georg Dahlqvist var den af våra inhemska skådespelare som mest och framgångsrikast spelat på inspiration, det vill säga, låtit stundens ingifvelse bestämma färgerna och styrkan i sin framställning. Därmed må icke vara sagdt, att han ej studerade sina roller, att han gick oförberedd fram inför publiken och på detta sätt vågade ett spel, som lika lätt kunde framkalla förlust som vinst — långt därifrån. Han utarbetade nog sina roller genom träget studium, trägnare kanske än mången, men det var fulländningen som han lämnade åt inspirationen, och den svek honom endast sällan, ty han var aldrig illa disponerad när han utförde sin roll. Med kostymen och masken iklädde han sig också personligheten som han skulle återgifva; när förhänget gick upp för skådespelet, glömde han allt annat än det, han uppgick till själ och kropp så fullständigt i sin uppgift, att när han spelade konung, kände han sig till mods som om världen legat för hans fötter, och när han återgaf en tiggare, så tyngde på hans breda skuldror all världens nöd och elände, och han blef sann på detta sätt, slående sann, till och med midt i sina öfverdrifter. Ty han hade sådana, och de ändå som voro stora. Men hans öfverdrifter voro aldrig blodlösa resultat af ensidiga kammarstudier, de voro foster af en öfversvallande känsla, en ytterligt lättroslig fantasi, en vulkanisk konstnärspersonlighet, som älskade det gigantiska både i färger och propotioner och som därför mången gång, hänförd af stundens makt, gick ut öfver det sedvanligas rämärken. Det var hos denne skådespelare en egendomlig förening af idealitet och naturalism. Det var idealitet i det sätt hvarpå han lät rollens andliga egenskaper framstå, och den djärfvaste naturalism i hela den yttre uppenbarelsen.» (Frans Hedberg, »Svenska skådespelare».)

Men han kunde, som sagdt, ofta göra sig skyldig till stora öfverdrifter i sin realism. När han till exempel i ett stycke skulle framställa att han råkat falla ner i en damm, hoppade

han, omedelbart innan han gjorde sin entré, ned i ett stort vattenfylldt brandkar, som på den tiden alltid vid representationerna stod bakom fonden, och kom så, drypande våt, in på scenen. En annan gång, då han spelade *Sigismund* i »Lifvet en dröm», nöjde han sig ej med den kedja af järnbleck han såsom den fängslade konungasonen skulle bära, utan han gick själf till en järnbod och köpte en grof järnketting och därpå lät han en smed göra ett libbälte af tjock järnplåt och vid den fastsmiddes kedjan. Och då han som Engelbrekt i »Engelbrekt och hans dalkarlar» hade fått det dödande hugget af Måns Bengtsson Natt och Dag, och blifvit inburen döende på scenen, fick det ej, såsom det eljes brukades, vara lingonsaft som flöt fram ur såret — det skulle vara *riktigt* blod, och för den skull fick något af hans barn alltid gå till slaktarhuset långt bort på norr och köpa en half kanna oxblod, ty *naturligt* skulle det vara.

Synnerligen noga var han med sin kostymering. Johan Jolin skrifver härom i en skiss, »Min logekamrat», i kalendern *Nornan* 1882: »Georg Dahlqvist skydde aldrig några uppoffringar, när det gällde hans kostymer, fast han ej depenserade särdeles mycket på sin toalett som privatman. Skulle han vara elegant på scenen, så beställdes alltid nya dyrbara kläder, och spelade han konung, nöjde han sig ej med teaterns bomullssammet, han bekostade själf silkessammet. Att med en talrik familj, om hvilken han ofta talade med kärlekstårar i ögonen, tillika tillfredsställa konstnärens alla behof, var ingen lätt uppgift. Följaktligen skydde han inga ansträngningar, för att skaffa sig inkomster utom sin lön, och han gasterade därför tidt och ofta å landsortsteatrarna, samt reste icke sällan natt och dag i »ur och skur», för att ej försumma sina tjänstepligter vid den kungliga scenen».

För det låga och lumpna fanns ingen resonansbotten hos Dahlqvist. Han kunde med sanning framställa en stor brottsling, men ej en feg usling. Hans *Frans Moor* tälde därför ingen jämförelse med hans *Karl Moor*, liksom äfven hans *Tartuffe* och *Harpagon* ej hörde till hans mera framstående skapelser. För rent komiska uppgifter såsom t. ex. *Jakob von Tyboe* och *Sganarelle* i Moliéres »Skola för äkta män» lämpade sig hans skaplynne ej fullt väl. Däremot var han på

sin plats i djupare komiska partier, såsom *Menenius Agrippa* i »*Coriolanus*» — »en verkligt klassisk humoristisk skapelse» — och *Apemantus* i »*Timon af Athen*». Hans egentliga område var tragedien och det högre skådespelet.

»När han fick vara tragiker i detta begrepps hela vidd och betydelse, då var han rik och glödande och skiftande som få, då var han så fullt och så helt den figur han framställde, att man andlös följde honom öfver höjder och djup, genom både företräden och brister, utan att hinna, utan att kunna granska förr än det var slut och han inte längre höll en fången under den egendomliga förtrollningen af sin härliga stämma, sina djupa, blixtrande ögon och den oerhörda entusiasm hvarmed han skapade hvad han kände och hvad ögonblicket ingaf. Och det var just denna skaparentusiasm som isynnerhet utmärkte honom och som gjorde honom så enastående inom vår svenska skådespelarkonst.» (Frans Hedberg, »Bidrag till skådespelarkonstens och dramatikens historia».)

Somrarna 1837 och 1838 företog han ett par studieresor, mestadels till fots, hvarunder han besökte Berlin, Dresden, Prag, Wien och några andra städer i Tyskland; äfvenså gjorde han en studieresa till Paris. Dessutom företog han under ferierna talrika konstresor, hvarvid han upprepade gånger genomreste Sverige, Norge och Finland; en gång utsträckte han färden till Köpenhamn, men där uppträdde han blott ett par gånger (sommaren 1843) — de gemytliga danskarna förstodo honom icke.

Då han fyllde 60 år blef han uppkallad till konung Carl XV, som dekorerade honom med Vasaorden, en på den tiden ovanlig utmärkelse för en skådespelare. — Sista gången han visade sig på scenen var i *Egeus* lilla roll i »*En midsommarnattsdröm*» den 12 sept. 1872, hvarefter han af sjukdom hindrades att vidare uppträda. Han afled i Stockhölms den 20 sept. 1873.

Georg Dahlqvist var i ett tjuguåttårigt lyckligt äktenskap förenad med *Olivia Myrta Eloqventia Törnfelt*, med hvilken han blef gift den 21 okt. 1845. Hon var född den 15 aug. 1825 (dotter af uniformsskräddaren *Johan Törnfelt* och *Carolina Mathilda Spångberg*) och var före sitt giftermål, sedan hon någon tid varit elev vid Kungl. Teaterns balett, anställd hos Anders Lindberg vid Nya Teatern under dess första spelår, 1842—1843,

men ägnade sig sedermera ej oftare åt scenens konst än då hon under de första åren af sitt äktenskap medföljde sin make på hans konstresor under somrarna, hvarvid hon sekunderade honom än som Ofelia, än som Desdemona, än som Katarina Månsdotter i scener ur de skådespel, hvori hennes man förut på Kungl. Teatern firat triumfer; hon öfverlefde sin berömde make i nära fyra årtionden och afled i Stockholm vid 87 års ålder den 18 april 1912.

Fanny Amalia Westerdahl, född Westerdahl. K. T. 1 juli 1836—30 juni 1862. K. St. T. gästspel 27 okt. 1864—25 mars 1865 (12 gånger) och den 26 juni 1866.

Född i Stockholm den 21 febr. 1817 (dotter af konsertmästaren *Carl Johan Westerdahl* och *Brita Christina Roxell*). Elev den 1 juli 1828. Redan vid 12 års ålder spelade hon *Julie* i »Den förtroliga aftonmåltiden» den 26 okt. 1829; men hennes egentliga debut var som *Carolina* i »*Baschan* i *Suresne*» den 21 nov. 1831. Bland hennes öfriga roller förtjäna isynnerhet anföras: *Louise* i »*Kabal och kärlek*», *Isaura* i »*Lifvets skola*», titelrollerna i »*Jenny Mortimer*», »*Hedvig eller Banditbruden*», »*Johanna af Montfaucon*», »*Griselda*», »*Louise de Lignerolles*», »*Fröken de Belle Isle*», och »*Eulalie Pontois*», *Amalia* i »*Röfvarbandet*», *Katarina Månsdotter* i »*Erik XIV*» och *Anna* i »*Wermländingarne*». Hon utmärkte sig för en ovanlig fågning och var i besittning af en icke stor, men särdeles behaglig sångröst, hvarför hon äfven uppträdde i sångroller, sådana som *Cendrillon*, *Papagena*, *Betly* i »*Alphyddan*» m. fl. — På äldre dagar öfvergick hon till m^{ère}-noble-rollerna i skådespelen och komedierna, och bland hennes bästa framställningar i denna genre var *Fru Dupuis* i »*Ett hem*» af *Octave Feuillet* och *Gertrud* i »*Hamlet*». Fru Westerdahl utmärkte sig isynnerhet, för värma och innerlighet, hennes styrka var icke reflexion utan inspiration, som sällan slog fel, därför att den understöddes af utmärkta framställningsmedel och väl skolad teknik. Efter att i 26 år ha tillhört Kungl. Teatern lämnade hon scenen och hade sin afskedsrecett den 21 juni 1862, då hon utförde *Fru Dupuis'* roll i »*Ett hem*». Två år efter sitt afskedstagande uppträdde hon på Kungl. Stora teatern som *Drottningen* i »*Hamlet*» och som *Maria Euphrosina* i »*Karl den elfte*». Hennes

sista uppträdande på scenen ägde rum den 26 juni 1866 i »Hamlet». Död i Stockholm den 27 mars 1873. — Gift 1837 med skådespelaren vid Kungl. Teatern *Carl Edvard Hjortsberg*, men skild 1849, hvarefter hon kallade sig fru *Westerdahl*.

Carl Edvard Stjernström. *K. T.* 1 okt. 1836—30 juni 1842 och 1 juli—november 1845. *K. T.:ne gästspel* 14 nov. 1864—21 maj 1865; 6 nov. 1865—5 mars 1866; 14 dec. 1866—28 mars 1867; 3 mars—9 maj 1868; 25 nov. 1868—1 maj 1869 samt den 20 juni 1871.

Född i Stockholm den 11 okt. 1816 (hette ursprungligen *Carl Blomberg*; vid sin första nattvardsgång antog han det nya namnet). Redan vid nio års ålder blef han antagen till elev vid Kungl. Teaterns balett och åtnjöt där undervisning i sju år, eller till den 1 april 1832, men var under de två sista af dessa år äfven kockselev i det kungliga köket. På det senare stället stannade han likväl icke; vid 17 års ålder uppträdde han den 22 mars 1833 i sin första roll på den kungliga scenen, nämligen *Stanislas* i Scribes enaktskomedi »*Fredrik och Christine*», hvarefter han från den 1 april s. å. blef antagen till aktörselev. Men efter tre år blef han afskedad emedan han af *Lars Hjortsberg*, som då var styresman för den kungliga scenen, eller, såsom det kallades, »andre departementschef», ansågs olämplig till skådespelare därför att han läspade, och det i så hög grad att *Hjortsberg* rådde honom att för alltid öfvergifva tanken på den sceniska konstnärnsbanan. *Stjernström* lät dock icke afskräcka sig. Läspningen kom sig af dubbla tänder, och därför lät han bryta ut de tänder, som voro hindrande för honom vid talet. Han fick så för andra gången debutera den 29 sept. 1836, då han spelade *Fredriks* roll i »*Den okände sonen*» af *Kotzebue*, och anställdes nu som aktör. Han uppträdde därefter i flere betydande roller, såsom *Don Carlos* i Schillers skådespel med detta namn, *Mortimer* i »*Maria Stuart*», *Ferdinand* i »*Kabal och kärlek*», *Max Piccolomini* i »*Wallensteins död*», titelrollen i »*Hernani eller Castilianska hederskänslan*», *Adolf* i »*Grefvarne Klingsberg*» och titelrollen i »*Pariserpojken*». År 1842 öfvergick han till den då af kapten *Anders Lindeberg* inrättade *Nya Teatern* vid *Carl XIII:s torg*, där han snart blef en af publikens mest omtyckta gunstlingar. Efter tre år hade förhållandena vid denna

scen dock så förändrats, att Stjernström åter längtade efter de kungliga tiljorna, där han å nyo antogs som skådespelare 1845, men erhöll på egen begäran afsked från denna sin anställning efter endast några få månaders tjänstgöring, hvarefter han återvände till Nya Teatern, som från och med hösten 1846 benämndes Mindre Teatern, där han nu stannade i fem år och verkade ej blott som skådespelare, utan äfven som styresman för scenen. År 1850 bildade han eget teatersällskap och gaf under ett år föreställningar i Finland, men återvände med sitt sällskap sommaren 1851 till Stockholm och spelade på den lilla teatern i Humlegården. Under de båda följande åren gaf han å nyo föreställningar i Finland, hvarefter han återvände till Stockholm där han under hösten 1853 spelade i 'De la Croix' salong vid Brunkebergstorg samt sedermera i Norrköping och Göteborg och vann öfverallt framgång. Mindre Teatern, som under åren 1846—1854 hade styrts af Olof Ulrik Torsslow, öfvertogs i september sistnämnda år af Stjernström, som året därpå köpte teatern och skötte den för egen räkning till 1863, då han försälde den till Kungl. Teatern. Dessa år voro onekligen de mest lysande under Stjernströms långa direktörstid. Han arbetade med oafslätlig vaksamhet och kraft på sin teaters upprätthållande och förkofran. Många unga konstnärämnen funno hos Stjernström god handledning och bildade sig hos honom till framstående konstnärer. Man behöfver endast erinra om namnen Oscar Arnoldson, Fritz Arlberg och Victor Hartman.

Bland de roller Stjernström under denna tid utförde kunna nämnas såsom de mest framstående: *Carl X Gustaf* i det af hans hustru, Jeannette Granberg, författade 5-akts-skådespelet »Konung Carl X Gustaf», *Mercutio* i »Romeo och Julia», *Petrucchio* i »Så tuktas en argbigga», *Harpagon* i »Den girige», *Nathan den vise*, *Don Cesar de Bazano*, *Markis d'Auberive* i »Moderna vinglare», *Fiolin* i »Längtan efter äfventyr», *Farinelli* i »Farinelli eller Kungen och sångaren», *von Posert* i »Spelaren» och *Abbé Claude* i »Abbéen på äfventyr». Han visade sig alltid som den mångsidige konstnären, hvilken förstod att på scenen skapa de mest olikartade personligheter och han var därjämte en förträfflig kuplettsångare. »Han var en käck konstnär, en ihärdig, oförtruten och oförskräckt personlighet.»

Sedan hans teater af honom försäls och blifvit kunglig scen, uppträdde han där under flera år i olika omgångar som gäst. Han utförde därvid följande roller: *Don Cesar de Bazano*, som var en af hans bästa framställningar, *Blandinet* i »De små fåglarna», *Gaëtan* i »Markis de Villemer», *Muley Hassan* i »Fiesco», *Fiolin*, *Abbé Claude*, *Markis d'Auberive*, *van Buck* i »Man skall aldrig svära på något», *Arnolphe* i »Fruentimmersskolan», *Sjövall* i »Ett resande teatersällskap», *Poirier* i »Klädeshandlaren och hans måg», *Kolare-Knut* i »Döden Fadder», *Ridell* i »En pröfning» och *Pingouin* i »Fattig på mynt, men rik på kärlek.» På våren 1866 gaf han gästroller i Kristiania och i februari—april 1872 uppträdde han hos Wilhelm Åhman i Göteborg.

Men det blef så småningom ej nog för honom att spela på andras scener, han måste ånyo hafva sin egen teater, på hvilken han själf kunde styra och ställa efter behag. Vid försäljningen af Mindre Teatern hade han visserligen förbundet sig att icke ägna sina krafter åt någon annan teateranläggning i Stockholm. Men han bröt sitt löfte att icke medverka vid något nytt teaterföretag, och under uppgift att Kungl. Teatern först brutit en paragraf i öfverenskommelsen vid teaterförsäljningen 1863, hyrde han den af ett byggnadsbolag i Stockholm på hans föranstaltande uppförda teatern på Blasieholmen, skapade ett nytt teatersällskap hösten 1874, hvarefter han den 19 januari 1875 öppnade »Nya Teatern vid Blasieholmsgatan» med uppförandet af ett af hans vän Björnsterne Björnson författadt nytt 4-aktsskådespel »Ett handelshus» (En Fallit), i hvilket han som *Advokat Berent* innehade en af hufvudrollerna.

Med samma ihärdighet som fordom ägnade han sig åt detta nya teaterföretag. Men han hade ej tagit med i beräkning att kroppen åldras om än själen bibehåller ungdomens glöd. Det dröjde ej länge förr än han började bli sjuklig och den 10 februari 1877 afled han efter att endast två år ha fått ägna sina krafter åt sitt nya företag.

I juni 1876 hade Stjernström af Aktiebolaget Stockholms Byggnadsförening inköpt Nya Teatern med därtill hörande lösa och fasta inventarier för 600,000 kronor. Efter hans död öfvertogs teatern af hans änka, fru *Louise Stjernström*, som under två år fortsatte teaterverksamheten hvarefter hon år 1879 hyrde ut teatern till Ludvig Josephson och Victor Holmquist.

Dessa voro sedan innehafvare af Nya Teatern till 1887, efter att år 1880 hafva inköpt densamma för 500,000 kronor. —

Edvard Stjernström företog många och vidsträckta resor. Den första gjorde han tillsammans med Georg Dahlqvist sommaren 1838, då han förnämligast uppehöll sig i Berlin, Dresden och Wien och fick göra personlig bekantskap med flera af Tysklands sceniska storheter. År 1851 besökte han Petersburg. Åren 1855, 1856 och 1858 gjorde han särskilda resor till Paris; sistnämnda år utsträcktes resan till London och därefter till Tysklands större städer. År 1860 besökte han ånyo Paris. Slutligen — sedan han upphört med sin verksamhet som styresman för Mindre Teatern — tillbragte han under åren 1863 och 1864 nära sju månader i Italiens större städer och därefter tre månader i Paris.

År 1865 utnämndes han till riddare af Vasaorden.

Stjernström var tre gånger gift, första gången den 3 nov. 1846 med skådespelerskan *Sofia Wilhelmina Lannby* (född i Stockholm den 17 maj 1804, död i Åbo den 3 febr. 1851), andra gången med *Johanna Charlotta (Jeannette) Granberg*, känd som en mycket produktiv dramatisk författarinna (född den 19 okt. 1825, död den 2 april 1857) och tredje gången med den sistnämndes äldsta syster, *Louise Elisabeth Granberg* (född den 29 okt. 1812 — ej 1827, såsom det i de flesta biografier öfver henne uppgifvits —, död den 28 dec. 1907, öfver 95 år gammal); äfven fru Louise Stjernström skref mycket för scenen, ännu mer än systemen Jeannette, dock mest bearbetningar och öfersättningar, och gjorde sig äfven känd som författarinna af historiska romaner under pseudonymen Carl Blink. De båda systerarna Granberg voro döttrar af den på sin tid mycket kände och produktive författaren *Per Adolf Granberg* (född 1770, död 1812).

Carl Gustaf Sundberg. *K. T.* 1 juli 1839—30 juni 1863. (Frånvarande under spelåret 1844—1845.) *K. T:ne* 1 juli 1863—30 juni 1887. Lifstidskontrakt, upprättadt den 1 juli 1866.

Född i Stockholm den 22 nov. 1817 (föräldrar: vaktmästaren vid konungens byrå *Bengt Gustaf Sundberg* och *Christina Hallgren*). Vid tio års ålder blef han, den 23 okt. 1827, elev vid Kungl. Teatern och fick redan följande år, den 29 sept. 1828,

